

HAYMO

HALBERSTATENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA ET BIBLIOGRAPHICA.

(Fabric., Bibliotheca med. et inf. Lat.)

HAYMO, Alcinii discipulus, una cum Rabano Mauro, qui eum amicum coluit, et libros xxii de Universo illi dedicavit: Henrici Antisiodorensis præceptor: Bedæ imitatus studia et industriam: ex monacho Fuldensium ord. Bened. monachus magister (a) an. 839 Hersfeldensis, et ab anno 841 ad 853 (b) episcopus Halberstadiensis. Interfuit synodo Moguntinæ an. 848, in qua damnari Gothescalcum contigit: et a Joanne a Winnigstedi in Chronico ms. (c) traditur templum cathedrale Halberstadiense insigni bibliotheca, non parvis collecta sumptibus, locupletasse, sed quæ incendio ferali periit anno 1179. Melchior Neofanum in Catalogo episcoporum Halberstadiensium de Haymone:

Exemplum pietatis erat, studioque dectus
Assidue, sacro sacros longo ordine libros
Elidit et scholis divioa volumina doctis
Liquit adacta.....

Etiam Winnigstadio teste (pag. 12) idem Haymo
Explicat ingenio Biblia tota suo.

Quæ tamen ex ejus commentariis exstant hactenus edita, hæc sunt:

In *Psalmos* explanatio, quam ille, veluti *spiritualis apicula, ex omnium veterum hortis ac pratis florentissimis* (Augustini, Cassiodori, etc.) decerpit: edita Friburgi, Antw. Colonæ, Paris., 1533, 8°, vulgante Erasmo, cujus vide lib. xxviii, epist. 11. Huic explanationi subjunguntur scholia in canticum Isaïæ xii; Ezechie regis, Is. xxxviii; Annæ, matris Samuelis, I Reg. ii; Mosis, Exod. xv; Abacuci prophetæ, c. iii, et Mosis, Deut. xxxii.

In *Isaiam* libri iii, a Nicolao Herborn, ordinis Minorum, vulgati Colon. 1531, 8°.

In *XII prophetas* et in *Cantica canticorum* enarratio. Colon. 1533, 8°. Miror Oseam excipi a Gulielmo Crovæo, p. 165 Elenchi scriptorum in Scripturam, et Jacobo Longo, p. 766 Biblioth. sacræ: primus enim in hoc volumine se offert Commentarius in Oseam: in quo, sicut in aliis quoque, Hieronymum libenter Haymo sequitur. Levi porro conjectura nituntur qui enarrationem in Cantica vel Cassiodoro tribuunt vel Thomæ Aquinati. Certe inter Haymonis scripta commentarium in Cantica canticorum omnes referunt, etiam Anonymus Mellicensis, cap. 76.

Homiliarum sive *Concionum popularium* in Evangelia diebus Dominicis, feriarum et de Sanctis, pars æstivalis et hiemalis. Colon. 1534, 8°, 2 volum., edente Godfrido Hittorpio, et emendatus 1540, 8°.

(a) Abbatem fuisse scripsit Trithemius, c. 257, quem alii sequuntur: negat Christoph. Browerus *Antiquitat. Fuldens.* lib. 1, cap. 13, et D. Paulus Antonius à Maxupiro in diss. de Vita et doctrina Haymonis, Halæ Sax. 1700, p. 5 seq.

(b) Non 834, ut Trithem.; nec 858, ut Combesius in *Bibl. Concionatoria*.

(c) Apud D. Antonium, p. 8.

Etiam in Homiliario Pauli Diaconi in Evangelia annua, nonnullæ homiliæ Haymonis leguntur. Vide infra *Homiliarius*. Inde etiam in Combesii Bibliotheca Concionatoria.

Commentarii in Epistolas Pauli omnes, ex Hilario diacono, qui illi est Ambrosius, Augustino, Origene, etc., 1528, 8°, sine loci nota: et Colon. 1539, 8°.

Hos sub falso (d) Remigii Rhemensis nomine, edidit Joan. Baptista Villalpandus Rom. 1598, fol., reclusos Moguntia 1614, fol.

Alii Remigio Lugdunensi (e), alii verisimilius Remigio Antisiodorensi (f) tribuere voluere: vide Richardum Simonem libr. iii Hist. critic. Novi Testam., cap. 26. Ex commentario in priorem Epistolam ad Corinthios petittum esse breve scriptum Haymonis *de corpore et sanguine Domini*, quod sermonibus ejus subjectum in Codice San-Germanensi reperit ediditque Dacherius, tom. XII Spicilegii, pag. 27, notatur ab curatoribus editionis novæ Spicilegii, tom. I, p. 42. Sed in commentario Haymonis ad I Corinth. xi, nihil tale invenio: quod si scriptum ab Haymone est, nullum facile antiquiorem testem aut apertiozem *μερομεριστικῶς* suffragatorem dabitur citare, cujus tam expressa sit confessio: « Credimus et fideliter confitemur et tenemus, quod substantia panis et vini per operationem divinæ virtutis substantialiter convertatur in aliam substantiam, id est in carnem et sanguinem. » Etiam Pauli Diaconi locus, quem Haymoniano præmittit Mabillonius tom. I *Analect.*, pag. 215 (edit. novæ p. 497), multum abest ut pro tam deserto testimonio haberi possit.

In *Apocalypsin* libri vii, Paris. 1535, 8°, ex Anberto, Primasio, Beda, etc.

Plura non vidi, quanquam apud Trithemium atque inde apud Baleum, xiii, 8; Pitæum, pag. 147, aliosque memorantur Haymonis in *quinque libros Mosis*, in *Josua*, *Judicum*, *Ruth*, in *quatuor libros Regum* et *Paralipomenon duos*, *Esdras*, *Nehemiam*, *Esther*, *Tobiam*, *Judith*, *Jobum*, *Jeremiam*, *Ezechielem*, *Danielem*, in *Actus apostolorum* et in *Epistolas canonicas* libros vii, nec non *librum de S. Trinitate*. Honorius IV, 7, de S. E., etiam librum Haymonis *de Voluptate mundi* celebrat. Sed qui *breve expositionem canonum* laudaverit, cujus in diss. de Vita et doctrina Haymonis, pag. 14, fit mentio, non reperi: neque qui *quatuor libros Commentariorum in IV evangelistas*, quos memorat Pitæus pag. 147.

De Christianarum rerum memoria (g) a Christo

(d) Rivetus, *Critici Sacri* lib. iv, cap. 27.

(e) Blondellus, pag. 87 sq. de *Episcopis*.

(f) Albertinus, de S. *Eucharistia*, pag. 937.

(g) Hic genuinus titulus in mss. obviat et apud Vincentium Bellov., xii, 9, *Speculi Hist.*, Trithemium aliosque. Apud Turrianum, pag. 37 *Apologizæ* pro Canonibus apostolorum citatur Haymo *de Rerum Christianarum memorabilibus*.

nato usque ad tempora Theodosii Magni, *libri de-*
cem : compendium succinctum ex Eusebii et Rufini
 Historia Ecclesiastica. Prodiit, edente Alex. Brassi-
 cano, Haganoæ 1531, 8°, Colon. 1531, 8°, et 1573;
 1600, 12; et curante Marco Zuerio Boxhornio, cum
 rudimentis primis religionis Christianæ, scriptis ve-
 tusta lingua Alemannorum Saxonumque, Lugd. Bat.
 1650, 12; et ex recensione Joannis Joachimi Maderi
 Helmst. 1671, 4°, et cum Petri Galesinii notis Rom.
 1564, fol., subjunctum Salviano, Maximo Taurinensi,
 Paciano, Sulpicio Severo et Dorotheo Tyrio. Et Gal-
 lice, Claudio Espenceo interprete, Paris. 1573, 8°. Latini Latini castigationes quædam obviæ in ejus
 Bibliotheca sacro-profana, p. 166.

De varietate librorum, sive de amore cælestis Pa-
triæ, lib. III, Colon. 1531, 8°, et Paris. Qui com-
 mentariorum Haymonis in Isaiam editionem Colo-
 niensem anni 1531 curavit et dedit, Eucharius Cer-
 vicornus, in sua ad opus istud præfatione admonuit
 eo ipso tempore quo typi libro huic edendo suda-
 bant, prodiisse alicubi librum commentariorum Hay-
 monis, qui esset hujus, quem ipse præmebat, veluti
 recensio (recognitio) ab ipso eodem Haymone adorna-
 ta. Sibi vero ait id nequaquam persuaderi ut
 Haymo in idem opus bis incubuerit, cum nec ejus
 rei unquam ille meminerit, nec Germanica archiva
 commentariorum Haymonis in Isaiam nisi unicum
 offerant. Censet igitur postremum istum sive alte-
 rius Haymonis fetum esse, ejusque forte Haymonis
 Franciscanæ familiæ alumni, in classe scriptorum
 ecclesiasticorum a Trithemio relati, sive personati
 alienij auctoris commentum. Novus iste Haymonis
 commentarius in Isaiam, ille forte est quem eodem
 anno 1531 Parisienses vulgarunt. Cum vero codi-
 cem quemdam bibliothecæ Canoniorum majoris Ec-
 clesie Lucensis evolverem, inter excerpta multa
 Patrum ab anonymo quodam collecta in expositio-
 nem mysterii SS. Trinitatis, nonnulla etiam offendi
 ex Haymonis commentariis in Isaiam, ut titulus
 ipse ferebat, descripta. Hæc dum confero cum com-
 mentariis Haymonianis Colonie vulgaris, reperi
 omnino ab istis discrepare, et, nisi quibusdam pauculis
 exceptis, in quibus conveniunt, in reliquis abire in
 diversa. Suspicio igitur fragmenta hæc codicis Lu-
 censis illorum Haymonis commentariorum laciniis
 esse, easque, cum excusum Parisiense opus rari viderit,
 descripsi, quarum unam ad specimen hic
 exhibeo. De auctore vero nihil habeo quod promam;
 malissem tamen Haymoni illi tribuere Cantuariensi
 archidiacono, sæculi XI scriptori, cui inter cætera
 scripta et in Isaiam commentarios assignari ab An-
 glis scriptoribus Fabricius testatur.

Proferam modo speciminis gratia ex fragmentis
 mss. unicum, cui et subjiciam simile aliud quod in
 editis Coloniensibus legitur.

« Seraphim stabant super illud; sex alæ uni, et
 « sex alæ alteri, duabus velabant faciem, et duabus
 « velabant pedes ejus, et duabus volabant. Et clama-
 « mabat alter ad alterum, et dicebant: Sanctus,
 « Sanctus Dominus Deus exercituum, plena est om-
 « nis terra gloria ejus. Seraphim interpretantur *in-*
 « *cendentes*, juxta quod alibi legitimus: « Qui facit
 « angelos suos spiritum, et ministros suos ignem
 « urentem. » Dominus in seraphim ex parte ostendi-
 « tur, ex parte celatur. Faciem enim ejus et pedes
 « operiunt. Quia et præterita ante mundum, et fu-
 « tura post mundum scire non possumus, sed media
 « tantum, quæ in sex diebus facta sunt, contem-
 « plantur. Nec mirum hoc de seraphim credere,
 « cum et apostoli Salvatorem credentibus aperiant,
 « infidelibus abscondant. Et velum ante arcam fue-
 « rit testamenti. Alas quoque habere dicuntur pro-
 « pter velocitatem, et in cuncta discursum, sive quia
 « semper in altioribus commorantur. Neque enim
 « illud quod de ventis dicitur, « qui ambulat super
 « pennas ventorum, » vere ventos juxta fabulas poe-
 « tarum, pictorum licentiam pennas habere testatur.

« Sed celerem in cuncta discursum, et singulis se-
 « nas alas qui de fabricatione tantum mundi etiam
 « præsentis sæculi novimus. Quod autem « clamat
 « alter ad alterum » vel juxta Hebræos « iste ad is-
 « tum » id est unum ad unum invicem, se ad laudes
 « Domini cohortantur, et dicunt « Sanctus, Sanctus,
 « Sanctus Dominus exercituum, » ut mysterium Trini-
 « tatis in una divinitate demonstrent. Et nequaquam
 « templum Judæorum sicut prius, sed omnem terram
 « illius gloria plenam esse testantur, qui pro nostra
 « salute dignatus est humanum corpus assumere,
 « ad terrasque descendere. Quidam Latinorum duo
 « seraphim Vetus et Novum Instrumentum intelli-
 « gunt: quod tantum de præsentis sæculo loquitur.
 « Unde et sex alas habere dicatur, et faciem Dei
 « pedesque velare, et certatim proferre testimonium
 « veritatis, et omne quod clamat Trinitatis sacra-
 « menta monstrare, et mirari ad invicem quod Do-
 « minus Sabaoth in forma Dei Patris potius servi
 « formam acceperit, et humiliaverit se usque ad
 « mortem, et mortem crucis, et nequaquam ut pa-
 « trem cælestia cum tantum, sed et terra cognos-
 « cant. »

« Editus Colonia 1531 sic habet: « Seraphim sta-
 « bant super illud. Seraphim duo Testamenta No-
 « vum et Vetus, intelliguntur. Ser. phim enim *in-*
 « *cendens* sive *incendium* interpretatur. Et si qua-
 « rimus ubi sit hoc incendium salutare, nulli du-
 « bium est quin in sacris voluminibus, e quorum
 « lectione universa hominum vitia purgantur, et
 « cordis intima in Dei ac proximi dilectione succen-
 « duntur. » Reliqua cum ms. nihil omnino cohæ-
 « rent. »

Homiliarum opus nunquam satis, ut credo, discus-
 sissimum est a scriptoribus rei litterariæ. Sapien-
 tissimi scriptores Historiæ Litterariæ Gallicanæ,
 tom. V, pag. 118, animadvertunt duas esse Homi-
 liarum Haymonis editiones inter se valde discretas;
 alteram sub hoc titulo: *D. Haymonis episcopi*, etc.,

Homiliarum, seu majoris sermonum ad plebem opus præclarum super Evangelia totius anni; pars hiemalis. Colonie 1531, 8°, cura Golfridi Hittorpii. Alteram, cujus est inscriptio: *Homilia D. Haymonis episcopi*, etc., in *Evangelia Dominicalia*. Prius illud opus sincerum esse Haymonis fetum pronuntiant, alterum tribuunt Haymoni priori in abbatis Hirsau-
 giensi, qui munus illud cepit an. 1091. Opus Haymonis excusum primum Colonie per Cervicornium dicitur an. 1531, 8°. Manu verso Homiliarum Haymonis partem hiemalem absque impressoris nomine excusam Colonie an. 1537 impensis M. Golfridi Hittorpii. In cujus epistola dedicatoria, ab Hittorpio data, lego expressam esse hanc editionem ad exemplar codicis accepti a Petro Drolshagio, abbate Heysterbacensi. Monet autem Hittorpius prodiisse parum ante illud tempus (*nuper*) Homiliarum Haymonis opus « boni fortasse auctoris, aut proprio nomine defraudati, aut si fuerit illi nomen Haymo, certe non is fuit quem nos nunc damus, nempe Halberstadius episcopus. » Signatur epistola illa an. 1532, pridie Nonas Augusti. Ex hoc vero colligo Coloniensem sinceram an. 1432 prodiisse. Quomodo ergo asseruerint Gallici illi scriptores Coloniensem ab Hittorpio curatam editionem an. 1531 paruisse? Nec ibi pariter Eucharii Cervicornii impressoris nomen ullum legitur. Si quæ igitur fuit Coloniensis anni 1531 editio, altera plane est a sincera per Hittorpiam curata. Denique Coloniensis hæc anni 1537 editio a nemine quem legerim, indicata est. Æstivalis pars earumdem homiliarum est pariter apud me signata anno 1537, per Cervicornium, cujus nomen ibi legitur, impressa. Titulus vero est hujusmodi: *D. Haymonis, etc. Homiliarum nunc quarto diligenter excusarum pars æstivalis. Aucta pars hæc est appendice Homiliarum Haymonis trium et viginti super Epistolas Dominicarum post festum Pentecostas, quæ hactenus desideratæ nunc vrimus exceptis quatuor*

antea semel impressis recens typis sunt excusæ. Accesserunt præter hæc et alios duas homilia in duas ex Apocalypsi lectiones, quarum prior ante hac semel tantum impressa; posterior ante hunc diem typis excusa fuit nusquam. Nulla præfatione instruitur postremum istud volumen. Titulus autem iste sic diligenter relatus plane demonstrat non satis accurate editionis hujus operis relatas hucusque et discussas fuisse a scriptoribus rei litterariæ, ut conferenti ea quæ dicunt, patebit. Idem quoque scriptores Gallici

non satis se capere dicunt quid veſt Croweius, in suo Elencho scriptorum in sacram Scripturam scribens annexam esse huic operi in omnes Epistolas canonicas enarrationem. Ego vero unde hoc accepit Anglicus ille scriptor, deprehendisse me blandior; ita enim lego in titulo Homiliarum hiemalium editionis ejusdem antea indicatæ: *Additi sunt sermones aliquot pulcherrimi ejusdem Haymonis in Epistolas canonicas.* Sed evolventi diligenter volumen illud nusquam eos reperire datum est.

VITA D. HAYMONIS

AUCTORE JOANNE TRITHEMIO ABBATE SPANHEIMENSI.

Haymo tertius episcopus Halberstatensis Ecclesie in Saxonia, ex abbate Hirsfeldensis cœnobii, ordinis sancti Benedicti, natione Teutonicus, Alcuini monachi quondam auditor, ad quem Rabanus, Fuldensis tunc abbas, **xxii** libros de Universo composuit; vir certe undecunque doctissimus, divinarum Scripturarum sagacissimus interpres, in declamandis homiliis ad populum excellentis ingenii fuit. Hic primo fuit monachus Fuldensis cœnobii cum Rabano, postea factus est tertius abbas Hirsfeldensis, postremo tertius episcopus Halberstatensis consecratus. Eamdem Ecclesiam verbo et exemplo strenue gubernavit annis tredecim. Scripsit autem pene infinita opuscula, de quibus ista quæ subjecimus, feruntur.

In quinque libros Moysi	lib. 5.
In Judicum	lib. 1.
In Regum	lib. 1.
In Tobiam	lib. 1.
In Judith	lib. 1.
In Job	lib. 1.
In Esaiam proph.	lib. 3.
In Hieremiam	lib. 1.
In Ezechielem	lib. 1.
In Danielem	lib. 1.
In 12 proph. minor.	lib. 12.
In psalmos quoque	lib. 1.
In Evangel. homilia.	lib. 2.

In omnes Epist. Pauli.	lib. 1.
In Epist. canonicas	lib. 7.
In Apocalypsim	lib. 1.
De varietate librorum	lib. 3.
De sancta Trinitate	lib. 1.
De Christ. rerum me.	lib. 1.
In Josue	lib. 1.
In Ruth	lib. 1.
In Paralipom.	lib. 1.
In Esdram et Neem.	lib. 1.
In Hester	lib. 1.
In Cantica cant.	lib. 1.

Esaias propheta nobil.
Et factum, etc., dicit beatus.
Verbum quod factum est.

Hymni vocantur, etc.	
Consulens dominus hum.	
A Corintho metropo.	
In Actus apostol.	lib. 1.
Legimus in Ecclesiast.	
Cum sis unicum et sanctissi.	

Alia quoque multa scripsisse dicitur epistolas, sermones et diversos tractatus, qui ad notitiam meam non venerunt. Moritur sub Ludovico imperatore filio Caroli Magni, anno Domini DCCCXXXIII, indictione 12. Sepultus in ecclesia sancti Stephani Halberstatensi.